yatının son on yılını Bağdat'ta geçiren Ebû Ma'şer, burada Abbâsî hânedanının ileri gelenlerinin teveccühünü kazanmıştır.

Hocaları arasında Muhammed b. Kâ'b, Saîd b. Ebû Saîd el-Makbûrî, İbn Ömer'in âzatlısı Nâfi', İbnü'l-Münkedir ve Hişâm b. Urve gibi muhaddisler yer almaktadır. En meşhur talebeleri ise oğlu Muhammed, Leys b. Sa'd, Süfyân es-Sevrî, Abdurrahman b. Mehdî, Abdürrezzâk es-San'ânî, Saîd b. Mansûr ve Vâkıdî vb. âlimlerdir.

Ebû Ma'şer hadisten çok megāzî konusunda âlimlerin güvenini kazanmış, tarihçi olarak İbn İshak'tan daha görülmüştür. Nitekim Ahmed b. bel onun megāzî konularını iyi bi söylemiş, özellikle Muhammed b. dan naklettiği tefsirle ilgili ha itibar edilebileceğini belirtmiş, diğ nulardaki rivayetlerinde ise çe bulunduğunu ifade etmiştir. Talebelerinden Hüşeym b. Beşîr, Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn ve Yezîd b. Hârûn kendisi hakkında övücü sözler söylemişler; İbnü'l-Medînî, İbn Maîn, Buhârî, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Tirmizî gibi muhaddisler ise onu zayıf saymışlardır. Ahmed b. Hanbel Ebû Ma'şer'den hadis nakletmiş, Buhârî ve Müslim ise rivayetlerine sahihlerinde yer vermemişlerdir. Abdurrahman b. Mehdî, Ebû Ma'şer'in bazan makbul, bazan makbul olmayan hadisler rivayet ettiğini, İbnü'l-Medînî ile Fellâs da Muhammed b. Kays ve Muhammed b. Kâ'b'dan naklettiği hadislerin sahih, Saîd el-Makbûrî, Hişâm b. Urve ve İbnü'l-Münkedir'den rivayet ettiklerinin ise yazmaya bile değmeyecek derecede zayıf olduğunu söylemişlerdir. Tirmizî onun hâfıza yönüyle tenkide uğradığını bildirmiştir.

Ebû Ma'şer 170 yılı Ramazan ayında (Mart 787) Bağdat'ta vefat etti, cenaze namazını Halife Hârûnürreşîd kıldırdı.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-Megāzî.* Bu kitabında Hz. Peygamber'in hayatını bütün safhalarıyla anlattığı kaydedilir. Günümüze ulaşmayan eserin bazı bölümleri Vâkıdî, İbn Sa'd ve Taberî tarafından intikal ettirilmiştir. 2. *Târîḫu'l-ḫulefâʾ.* Müellifin vefatına kadar meydana gelen hadiseleri kronolojik olarak nakleden bir eserdir. Taberî *Târîḫu'r-rusül ve'l-mülûk*'ünde günümüze gelmeyen bu kitaptan yer yer nakiller yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt,* V, 418; Ahmed b. Hanbel, *el-ʿİlel* (Koçyiğit), I, 161; II, 118; Buhârî, *et-Târîḫu'l-kebîr,* VIII, 114; a.mlf., *eḍ-Ḍuʿafâʾ* (Zâyed), s. 119; a.mlf., *et-Târîḫu'ṣ-ṣaġîr,* II, 159, 187; Nesâî, *eḍ-Ḍuʿafâʾ,* s. 242; Ukaylî, *eḍ-Ḍuʿafâʾ,* IV, 308-309; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl,* VIII, 493-495; İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrûḥîn,* III, 160-161; Dârekutnî, *eḍ-Ḍuʿafâʾ,* s. 242; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd,* XIII, 427-431; İbnü'l-Cevzî, *eḍ-Ḍuʿafâʾ,* III, 157; Yâkūt, *Muʿcemü'l-büldân,* III, 267; İbnü'n-Nedîm, *Fihrist,* s. 142; Zehebî, *el-ʿİber,* I, 258-259; a.mlf., *Mîzânü'l-İʿtidâl,* IV, 246-248; a.mlf., *el-Muġnî,* II, 694-695; a.mlf., *Aʿlâmü'n-nübelâʾ,* VII, 435-440; a.mlf., *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ,* I, 234-235; İbn Hacer, *Tehẕîbü't-Tehẕîb,* X, 419-422; Süyûtî, *Ṭabaḳātü'l-ḥuffâẓ* (Lecne), s. 106; İbnü'l-İmâd, *Şeẕerât,* I, 278; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhe-*

ABDÜLKERÎM et-TABERÎ

عبد الكريم الطبري

bk. EBÛ MA'ŞER et-TABERÎ

Kıraat ve tefsir âlimi.

EBÛ MA'ŞER et-TABERÎ

(أبو معشر الطبرى)

Ebû Ma'şer Abdülkerîm b. Abdissamed b. Muhammed et-Taberî el-Kattân (ö. 478/1085)

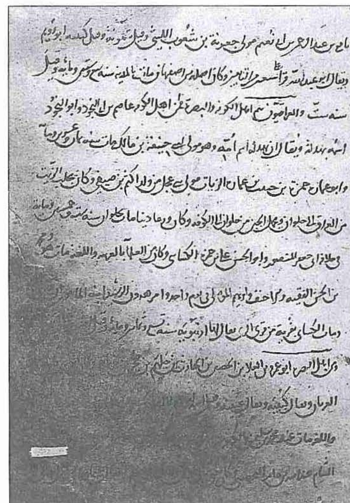
Kıraat ve tefsir âlimi.

Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Taberistan'da doğduğu için Taberî nisbesi ve pamuk ticareti yaptığı veya bu işle uğraşan bir aileden geldiği için de Kattân lakabı ile anıldığı söylenebilir.

İlim tahsili için pek çok seyahat yapan Ebû Ma'şer et-Taberî, Mekke'de Ebû Abdullah Muhammed b. Hüseyin el-Kâzerînî, Harran'da Ebü'l-Kāsım Ali b. Muhammed ez-Zeydî, Mısır'da Ebü'l-Abbas İbn Nefîs ve İsmâil b. Amr b. Râşid el-Haddâd'dan kıraat okudu. Râgıb el-İsfahânî ve Ebü'l-Fazl er-Râzî de onun kıraat hocaları arasında yer almıştır. Ayrıca Ebû Ali el-Ahvâzî'den **icâzet*** yoluyla pek çok kıraat rivayet etti. Ebû Abdullah İbn Nazîf, Ebü'n-Nu'mân Türâb b. Ömer, Ebü't-Tayyib et-Taberî gibi âlimlerden hadis dinledi. Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i ile Muhammed b. Hasan en-Nakkāş'ın (ö. 351/962) telif ettiği bir tefsir olan *Şifâʾü'ṣ-ṣudûr*'u hocası Zeydî'den, *el-Keşf ve'l-beyân* adlı tefsiri de bizzat müellifi Sa'lebî'den rivayet etti. Kendisinden de Ebû Ali İbnü'l-Arcâ', Hasan b. Halef b. Belîme, Mansûr b. Hayr ve daha pek çok kimse kıraat okudu. Ebû Nasr Ahmed b. Ömer el-Gāzî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdülbâkī el-Ensârî, İbrâhim b. Ahmed es-Saymerî ve diğerleri ondan rivayette bulunmuşlardır.

Kaynaklarda muhakkik ve **sika*** bir âlim olduğu bildirilen ve Mekkeliler'in kıraat üstadı olarak anılan Ebû Ma'şer et-Taberî, muhtemelen ilmî seyahatlerinden sonra yerleşip hayatının sonuna kadar yaşadığı Mekke'de vefat etti.

Eserleri. 1. *et-Telḫîṣ fi'l-ḳırâʾâti'ṣ-ṣemân.* 1039'da (1629-30) istinsah edilen bir nüshası Berlin'de bulunmaktadır (Staatsbibliothek, nr. 653, 81 varak). 2. *Kitâbü Sûḳı'l-ʿarûs.* Kıraate dair meşhur ve garîb 1500 rivayet ve tariki ihtiva ettiği kaydedilmekte olup Zehebî kitaptaki rivayet ve tariklerin 1500'ü bulacağını sanmadığını söylemektedir (*Maʿrifetü'l-ḳurrâʾ,* Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 2500, vr. 152[b]; yazma nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL,* I, 518). 3. *el-Câmiʿ fi'l-ḳı-*

Ebû Ma'şer et-Taberî'nin *el-Câmiʿ fi'l-ḳırâʾati'l-ʿaşr* adlı eserinin zahriyesi ile baş tarafından bir sayfa (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 42, vr. 2ª)

râ'ati'l-'aşr. 739'da (1338-39) istinsah edilen bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Hasan Hüsnü Paşa, nr. 42, 95 varak). **4.** *Muhtaṣar fî ifrâdi ḳırâ'âti'l-İmâm Ebî 'Amr b. el-'Alâ'.* 591'de (1195) istinsah edilen bir nüshası Dublin'de mevcuttur (Chester Beatty Ktp., nr. 3925/2, vr. 94-119). **5.** *'Uyûnü'l-mesâ'il* (yazma nüshaları için bk. *el-Fihrisü'ş-şâmil: mahṭûṭâtü't-tefsîr,* I, 229; Brockelmann, *GAL,* I, 518).

Kaynaklarda adları zikredilen diğer eserleri de şunlardır: *Kitâbü'r-Reşâd fî şerhi'l-ḳırâ'âti'ş-şâzze, Ṭabaḳātü'l-ḳurrâ', Kitâbü'd-Dürer fi't-tefsîr, Kitâbü'l-'Aded, Ta'dâdü'l-ây, Tefsîru Ebî Ma'şer, Kitâbü'l-Meṣâḥif.*

BİBLİYOGRAFYA :

Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl,* II, 644; a.mlf., *Ma'rifetü'l-ḳurrâ',* I, 435-436, 487; *a.e.,* Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 2500, vr. 152a-b; Sübkî, *Ṭabaḳāt,* V, 152; İsnevî, *Ṭabaḳātü'ş-Şâfi'iyye,* II, 409-410; Fâsî, *el-'İḳdü'ṣ-ṣemîn,* V, 475-476; İbnü'l-Cezerî, *Ġāyetü'n-nihâye,* I, 401; a.mlf., *en-Neşr,* I, 35, 77-78; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân,* IV, 49-50; Dâvûdî, *Ṭabaḳātü'l-müfessirîn,* I, 332-333; *Keşfü'ẓ-ẓunûn,* I, 418, 441, 479, 752; II, 1009, 1106, 1187; *Îżâḥu'l-meknûn,* I, 468; *Hediyyetü'l-'ârifîn,* I, 608; *el-Fihrisü'ş-şâmil: mahṭûṭâtü'l-ḳırâ'ât,* Amman 1407/1987, I, 91; *a.e.: mahṭûṭâtü't-tefsîr,* Amman 1407/1987, I, 229; Brockelmann, *GAL,* I, 518; *Suppl.,* I, 722.

 ALİ TURGUT

EBÛ MEDYEN

(أبو مدين)

Şuayb b. el-Hüseyn el-Ensârî el-Endelüsî
(ö. 594/1198)

Medyeniyye tarikatının kurucusu Kuzey Afrikalı mutasavvıf.

515 (1121) yılı civarında Endülüs'te İşbîliye (Sevilla) yakınlarındaki Katniyane (Cantillano) kasabasında doğdu. Küçük yaşta yetim kaldı. Ağabeylerinin koyun sürüsünü güttüğü sıralarda çevresindekilerin ibadet edip Kur'an okuduklarını gördükçe bilgisizliği yüzünden bu tür dinî vecîbelerini yerine getiremediği için büyük bir eziklik duymaya başladı; bu şekilde içinde tahsil arzusu doğdu. Kardeşleri başlangıçta tahsil için ayrılmasına engel oldularsa da onun son derece istekli ve kararlı olduğunu görünce anlayış gösterdiler. Bunun üzerine Katniyane'den ayrılan Ebû Medyen önce Tanca'ya, daha sonra Sebte ve Merakeş'e gitti. Merakeş'te iken Endülüs'e giden bir askerî birliğe katıldı. Dönüşünde, kendisini ilim ve ibadete verecekse Fas'a gitmesi gerektiği tavsiye edilince Fas'a geçti. Daha sonra Karaviyyin Camii'nde fıkıh okumaya başladı, Ali b. Gālib'den Mâlikî fıkhı dersleri aldı; İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*ını ve Tirmizî'nin *el-Müsned*'ini okudu. Öğrendiği nazarî bilgilerin yanı sıra derslerde geçen âyet ve hadisleri günlük hayatta ve nefsinde uygulamaya büyük çaba gösteriyor, bunların derunî mânalarını iyice kavramaya çalışıyordu. Zâhir ulemâsında aradığını bulamayınca mutasavvıf Ebü'l-Hasan İbn Hirzihim'in sohbetlerine devam etmeye başladı. Hâris el-Muhâsibî'nin *er-Ri'âye li-ḥuḳūḳı'llâh* adlı eseriyle Gazzâlî'nin *İḥyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'ini ondan okudu. Tarikat hırkasını Ebû Abdullah ed-Dekkāk ile Ebü'l-Hasan Ali es-Selevî'den giydi. Daha sonra kerâmetlerini duyduğu Ebû Yaizzâ Yelennûr b. Meymûn'un meclisine katıldı. Bir müddet sohbetlerine devam ettikten sonra onun iznini alarak Bicâye'ye gitti. Ebû Yaizzâ'ya büyük hayranlık duyduğunu ifade eden Ebû Medyen, şeyhi hakkındaki yakışıksız söylentileri reddederek ona olan bağlılığını devam ettirdi (İbnü'z-Zeyyât, s. 323).

Ebû Medyen hac için gittiği Mekke'de birçok âlim ve sûfî ile buluşup kendilerinden faydalandı. Arafat'ta görüştüğü Abdülkādir-i Geylânî'den hadis dinledi, hırka giydi, feyiz aldı. Bâdisî, Bağdat'ın bu büyük sûfîsi ile görüşmüş olmayı büyük nimet sayan Ebû Medyen'in Ahmed er-Rifâî ile de görüştüğüne dair bir rivayet kaydeder. Ancak bunun muhtemelen ruhanî bir görüşme olduğunu söyler (*el-Maḳṣadü'ş-şerîf,* s. 64).

Hac dönüşü o sırada Muvahhidler'in hâkimiyeti altında bulunan Bicâye'ye yerleşen Ebû Medyen, Ebû Zekeriyyâ ez-Zevâvî Camii'nde ders vermeye başladı. Kekeme olmasına rağmen sabah namazlarından sonra yaptığı tasavvufî sohbetler büyük ilgi görüyor, halk kendisinden fetva sormak ve duasını almak için uzak beldelerden onu ziyarete geliyordu. Halk arasındaki şöhret ve nüfuzunun gittikçe artması devlet adamlarının da dikkatini çekti. Bu arada bazı zâhir ulemâsı onun mehdîlik iddiasında bulunan İbn Tûmert'e benzediğini ileri sürerek devlete başkaldırabileceği yolunda söylentiler çıkardı. Bunun üzerine Muvahhid Hükümdarı Ebû Yûsuf Ya'kūb el-Mansûr Bicâye valisinden Ebû Medyen'i Merakeş'e göndermesini istedi, ancak kendisine saygıda kusur edilmemesi gerektiği talimatını da verdi. Bu emir karşısında yaşı bir hayli ilerlemiş olan Ebû Medyen birkaç müridiyle birlikte Merakeş'e gitmek üzere yola çıktı. Tilimsân bölgesine varınca hastalandı. İsser vadisindeki çok beğendiği Ubbâd köyünde vefat etti; vasiyeti gereğince aynı köyde toprağa verildi.

Ebû Medyen'in müridleri tarafından sık sık ziyaret edilen Tilimsân şehrinin güneydoğusundaki Ubbâd köyü zamanla gelişerek bir kasaba halini aldı. Şeyhin vefatından kısa bir süre sonra Muvahhid Sultanı Muhammed Nâsır-Lidinillâh b. Ya'kūb el-Mansûr'un yaptırdığı türbe, Merînî Sultanı Ebü'l-Hasan tarafından onarılıp genişletilmiştir. Kare bir plan üzerine yeşil kiremitli, dört köşeli bir çatı ile örtülü türbe içten kubbelidir. Kapı kemerleri çevresi Türk hâkimiyeti döneminde tezyin edilmiş olup önünde bir avlu ve şadırvan bulunmaktadır. Daha sonra yapılan ve bugüne kadar oldukça iyi korunan cami, medrese, kasır ve hamamla türbe ve çevresi bir külliye halini almış, birçok ziyaretçinin uğradığı, pek çok öğrenci ve dervişin eğitim ve öğrenim gördüğü bir müessese durumuna gelmiştir. Bir ara inzivâya çekilen İbn Haldûn da bir süre burada kalmıştır (*et-Ta'rîf,* s. 145). Ebû Medyen bugün de Tilimsân ve çevresinin mânevî sahibi ve koruyucusu olarak kabul edilmekte, bütün Kuzey Afrika'da büyük bir saygı görmektedir. Mağrib halkı çok defa çocuklarına onun künyesini (Ebû Medyen) ve unvanını (Gavs) ad olarak verirler.

Ebû Medyen'in oğullarından Medyen, Mısır'da Deştûtî Camii hazîresindeki türbede medfundur (Şa'rânî, I, 133). İbnü'l-Arabî, Ebû Medyen'in âmâ fakat kalp gözü açık bir oğlu olduğunu belirtir (*el-Fütûḥât,* III, 349).

Şeyhü'ş-şüyûh, üstâdü'l-evliyâ, sultânü'l-vârisîn, Ebü'n-Necât ve Sîdî gibi unvanlarla anılan Ebû Medyen'in özellikle Kuzey Afrika ve Endülüs mutasavvıfları üzerinde güçlü ve kalıcı etkileri olmuş, tesiri Yemen'e kadar yayılmıştır. Kendisine nisbet edilen ve Şuaybiyye adıyla da anılan Medyeniyye tarikatının yirmiden fazla şubesi vardır. Onun Batı İslâm dünyasındaki yeri genellikle Abdülkādir-i Geylânî'nin Doğu İslâm dünyasındaki yerine benzetilir. Bununla beraber Abdülkādir-i Geylânî'nin üstünlüğünü Ebû Medyen de kabul etmiştir (Câmî, s. 528).

Şer'î hükümlere ve ibadetlere hassasiyetle bağlı kalan Ebû Medyen, "şeytanın bile baştan çıkaramayacağı derecede" kâmil bir velî, bir kutub ve gavs kabul edilir. "Bunca insan sana saygı gösterip elini öpüyor, bu seni hiç değiştir-